

DR. VÉRTES LÁSZLÓ (1914 — 1968)

fehér őslatti csontokat. Ha a mészkőhegy végeláthatatlan hasadékában az évezredek törmelék meglazul, menthetetlenül maga alá temeti a bányalámpa fényénél vesződő gyűjtőt. Egymagában dolgozott, a halálraszántak bátorságával.” Munkáját a háború félbeszakította és őt távoli vidékekre sodorta.

A felszabadító csapatokkal tért vissza Budapestre és útja a Nemzeti Múzeumba vezetett, ahol a Múzeum keretében szervezett Barlang Felügyelőség vezetését bízták rá. Belevetette magát a barlangi kutatómunkába. 1946 tavaszán folytatja a háború megszakította solymári ásatást; nyáron a Magyar Barlangkutató Társulat és a Természetbarátok Turista Egyesületének közös expedíciójával a Mecsekben találjuk a Mély-völgyi-köfülke és néhány más barlang ásatásánál; ősszel pedig a Pilisszántói II.-köfülke kitöltésében kutat. Ezekről a munkáiról később sorban jelennek meg dolgozatai. Érdeklődése közben az őslénytán felől egyre inkább az ősrégészet felé fordul.

1947-ben kutató expedíciót szervez a Bükkbe és megkezdzi az Istállóskői-barlang ásatását. „Ez volt életem első szakszerű ásatása, — írja erről később. — Ez volt az első igazi nagy kaland, a felfedező út egy új és eddig ismeretlen világba . . .” A barlangban kiássa és Budapestre a Múzeumba szállítja az ősember tűzhelyét. A következő évben is az Istállóskői-barlang ásatásán dolgozik; majd az Upponyi-köfülkékben ásat és Istállóskőhöz csak tőrak során jut el. Azután újból visszatér és 1950—51-ben ásatások sorát bonyolítja le az Istállóskői-barlangban. Eredményeiről utóbbi dolgozatokban számol be és megírja az öt éves ásatás izgalmasan érdekes történetét is, a Medveemberek krónikáját.

1951-ben a Magyar Nemzeti Múzeum Őskőkori Gyűjteményének vezetője lett. Korszerű módszerekkel új ásatásokat vezet ezután a klasszikus paleolitikus lelőhelyekre: a Subalyukba, a Szeleta-, Peskő-, Lambrecht Kálmán-, Szelim-, Jankovich-, Bivak- és Kis-kevényi-barlangokba, hogy csak néhány példát ragadjak ki a sok közül. És a Baradlában és részt vesz a Béke-barlang feltárásában. Rengeteg munkát fektet a tatai lelőhely új ásatásába. Sorban jelennek meg dolgozatai, értekezései, tatai monográfiája és kitűnő ismeretterjesztő írásai.

Élete legnagyobb eredményét vértesszőllői ásatása hozza meg, ahol 1963-ban feltárja az előembernek az ősi karsztforrások által évszázadok alatt lerakott mésztufarétegeibe ágyazott, közel félmillió éves települését. Két év múlva ugyanitt sikerül kiásnia a *Sinanthropus*-szal egyidős vértesszőllői előember tarkócsontmaradványát, végül egy páratlan tudományos értékű lábnyomos felületet tárt itt fel. Élete utolsó öt esztendejének minden energiáját Vértesszőllőre összpontosította. Az egész tudományos világot lázba hozó leletek feltárásán túl

Augusztus 7-én a Várbarlang labirintusát járta szakemberek egy csoportjával és lelkesen tervezett: hol és hogyan alakítsuk ki ott az új barlangtani kiállítást. Vállalta, hogy egy külön teremben bemutatja a barlanglakó ősember életét, eszközeit. Hazafelé útban pedig terveiről beszélt: a vértesszőllői leletek monográfiájáról és arról, hogyan fogja megszólaltatni elektronikus számítógépek segítségével a paleolitikákat, az előember eszközeit, hogy azok az emberréválás nagy titkairól valljanak.

És 1968. augusztus 20-án, 54 éves korában elhunyt dr. Vértés László ősrégész, a történettudományok doktora, a Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat vezetőségi tagja.

Nehéz elhinni, hogy örökre eltávozott tőlünk, hogy nincs többé Vértés Laci, a hevesen vitatkozó, sokszor csipősen gúnyoros, mindig harcos, mindig segítőkész, csillogó szemű, csupa élet örök kamasz. a lelkes, szívós, fáradhatatlan, szellemes ötletekből kifogyhatatlan kutató, aki mindig szívügyének érezte a magyar barlangkutatókat, részt vállalt gondjainkból és együtt örült sikereinknek.

A természet kutatására irányuló érdeklődése vezette a barlangkutatók közé. 1936—37-ben kapcsolódott be a Természetbarátok Turista Egyesületének barlangkutató csoportjába, velük kutatott a Legény- és Leány-barlangban. 1939-ben Kadic Ottokár vezetésével a Solymári-barlang ásatásán dolgozik. Sorban megismerkedik az ország jóformán minden számottevő barlangjával. 1941-ben az Istállóskői-barlangban ás, de akkor még komolyabb tervszerűség nélkül. 1943-ban ismét a Solymári-barlang ásatásán találjuk, ekkor már a Magyar Nemzeti Múzeum alkalmazásában. Az ásatás vezetője, Tasnádi-Kubacska András így emlékezik erre: „Tíz méteres mélység fölött, egy szál kötélén függve faragta ki feje fölött a szívós vörös agyagból a hó-

sikerült elérnie, hogy a vértesszöllösi lelőhelyet, az előember feltárt telepét, konzerválva, védett területként bemutathatóvá tették. Ezernyi munkája közepette megírta Kavicsösvény címen a vértesszöllösi feltárás öt esztendejének izgalmas eseménytörténetét. De a tervezett nagy munkát, a vértesszöllösi telep komplex monográfiáját már nem tudta befejezni. És nem tudta betáplálni a komputerba a több éves munkával már elkészített sokezernyi adatkártyát, hogy választ kapjon az emberrévalás nagy kérdéseire.

Húsz esztendőt töltött az őskőkorszak kutatásával. Kezdetben a paleolitikus tipológiája érdekelte; később a matematikai statisztika régészeti módszerei felé fordult és dolgozataiban egyre inkább a számok, indexek, arányok ítéletére támaszkodott. Utóbb a munkaeszköz megszületésének és fejlődésének történeti alakulása, s ennek törvényszerűségei voltak magukra figyelmét és hogy e nagy kérdések megoldásához a legkorszerűbb eszközöket, az elektronikus számítógépeket, a komputereket is felhasználhassa, ötvenéves fejjel a magasabb matematikába is beledolgozta magát. „Rájött — írja róla Kretzói Miklós — hogy az indexek, mutatók, számok mögött ott rejtőzik a létért való szakadatlan küzdelemben legősibb munkaeszközait alakító emberelőd első botladozó ötlete, gondolata, fogalomalkítása is. Vizsgálatai megszakadtak; sokáig nem fogunk választ kapni azokra a kérdésekre, melyeknek megoldása közelében járt már. Ezért vesztett Vértesszöllőben az ősrégészeti tudományterülete sokkal többet, mint egy kiváló régész, — az emberrévalás alapproblémáinak avatott interpretálóját vesztette el benne; tudományterülete új távlataiba hatoló tudós kezéből hullott ki idő előtt az alkotó toll”.

Társulatunk megalakulásának időszakában (1910) a magyar barlangkutatás fő tudományterülete az ősrégészeti, az ősemberkutatás volt. Ennek a nagy hagyományokkal rendelkező barlangi tudománynak nemzetközi tekintélyű művelőjét vesztettük el Vértesszöllőben. Alig több mint három évtized alatt az amatőrből a világ tudományos életének élvonalába küzdötte fel magát, ahol önálló frontszakaszt vívott ki magának. Új utakat tört tudományterületén; mert és tudott új módon, új szemlélettel, új eredményeket feltárni az ősrégészeti tudománya és az egész gondolkodó emberiség számára.

Nagyszerű életműve — még befejezetlenül is — a magyar barlangkutatás legnagyobb alakjai közé emeli.

Dr. Dénes György

Dr. VÉRTES László (1914—1968)

Dr. VÉRTES László, Paläoarcheologe, Doktor der historischen Wissenschaften, Leiter der Paläolithischen Sammlung des Ungarischen Nationalmuseums, ist am 20. August 1968 in seinem 54-sten Lebensjahr gestorben.

Als Student beschäftigte er sich schon mit der Speleologie. Zuerst interessierte er sich für die Paläontologie, später wandte er sich der Paläoarcheologie zu. Die Reihe seiner Untersuchungen und Ergebnissen von grosser wissenschaftlicher Bedeutung begann am Ende der vierziger Jahre mit der Entdeckung der oberpaläolithischen Fund-

stelle der Istállóskő-Höhle. Im Jahre 1963 erschliesst er die beinahe eine halbe Million Jahre alte Siedlung des Sinanthropus von Ungarn. Nach zwei Jahren, ebenfalls hier, gräbt er den Überrest des Vorzeitmenschen zu Vértesszöllös heraus, und schliesslich gelingt es ihm, hier eine Fussspurfäche von beispiellosem wissenschaftlichem Wert zu erschliessen. An der Stelle der ehemaligen Siedlung des Ur-menschen eröffnete er ein Freilichtmuseum. Die komplexe Monographie der Vértesszöllöser Fundstelle sowie sein Lebenswerk über die Untersuchung der Menschenwerdung und der Bewusstseinsent-faltung auf Grund Studien über die Entstehung und Entwicklung des Paläoliths konnte er nicht mehr vollenden.

Dr. ВЕРТЕШ Ласло (1914—1968)

Dr. Вертеш Ласло палеоархеолог, доктор исторических наук, руководитель Коллекции Каменного Века Венгерского Национального Музея умер 20. августа 1968 года, в возрасте 54 лет.

Уже как школьник начал заниматься изучением пещер. Сперва интересовался палеонтологией, затем стал заниматься палеоархеологией. Первый в ряду его значительных исследований и результатов с большим научным значением, было обнаружение верхне-палеолитовой находки в пещере Ишгалошкё, в 1940 году. В 1963 году обнаружил поселение синантропуса, почти полу-миллионного возраста, а через два года, там же, нашел остатки предчеловека в Вертешсёллеш, а затем след ноги этого предчеловека, что имело исключительное научное значение. На этом месте др. Вертеш создал открытый музей. Комплексную монографию о находке Вертешсёллеш, свою важнейшую работу, а именно изучение, на основе возникновения и развития палеолита, становления человека и формирования создания, уже не мог закончить.

Dr. VÉRTES László (1914—1968)

Dr-ro Ladislao Vértesszöllősi régész, akadémiai doktora de la historiaj sciencoj, estro de la Paleolitika Kolekto de la Hungaria Nacia Muzeo, en la aĝo de 54 jaroj, la 20-an de aŭgusto 1968 mortis.

Li komencis esplori la grotojn jam kiel studento. Antaŭe lin interesis la paleontologio, poste li direktis sin al la praarheologio. La unua en la vico de liaj tre signifaj esploroj kaj sukcesoj estis la eltrovo de la supera paleolitika trovejo en la groto „Istállóskői barlang”, ĉe la fino de la 1940-aj jaroj. En 1963 li malkovris la ĉ. 500.000 jaran kolonion de la hungarlanda Sinantropo, post du jaroj li samloke elfosis la restojn de la prahomo „vértesszöllösi”, fine li sukcesis malkovri surfacon havantan unikan sciencan valoron kun piedsignoj. En la kolonio de la prahomo li establis liberarean muzeon. La kompleksa monografio pri la kolonio de Vértesszöllös kaj lia ĉefa verko, la esploro pri la homiĝo kaj pri la elformiĝo de la konscio, surbaze de la studado pri la naskiĝo kaj evoluo de la paleolito, restis nefinita.